

**Advies curriculum Engels | MVT
in de bovenbouw van het voortgezet
onderwijs**

**LEVENDE
Talen**

Engels | MVT

2019

INLEIDING

In het kader van Curriculum.nu heeft het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap aan de onderwijsvakorganisatie Levende Talen gevraagd om een notitie op te stellen over de rol van het vak Engels en de moderne vreemde talen in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs. De sectie Nederlands van Levende Talen ontving eenzelfde verzoek voor het vak Nederlands (zie het *Advies curriculum Nederlands in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs*).

De sectie Engels en de secties Arabisch, Chinees, Duits, Frans, Italiaans, Russisch, Spaans en Turks van Levende Talen zoomen in hun hiernavolgende advies in op de volgende twee vragen:

1. Wat is de rol van het vak in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs? (p. 3)
2. Welke inhoudelijke punten moeten bij het uitwerken van de bouwstenen voor de bovenbouw van het voortgezet onderwijs aandacht krijgen? (p. 5)

Op beide vragen gaan we in. Ze monden uit in negen aandachtspunten.

aandachtspunt 1 **Formaliseer het Europees Referentiekader** (p. 5)

aandachtspunt 2 **Ontwikkel een richtlijn voor het schoolexamen** (p. 8)

aandachtspunt 3 **Kom tot een evenwichtiger verdeling en weging van vaardigheden** (p. 8)

aandachtspunt 4 **Waarborg ruimte voor scholen** (p. 10)

aandachtspunt 5 **Werk leerlijnen uit** (p. 10)

aandachtspunt 6 **Onderzoek het eerder afsluiten van vakken** (p. 11)

aandachtspunt 7 **Herijk periodieke het talencurriculum** (p. 12)

aandachtspunt 8 **Faciliteer professionalisering van talendocenten** (p. 12)

aandachtspunt 9 **Bevorder, waar mogelijk, samenhang** (p. 13)

Aan het advies liggen verschillende consultaties ten grondslag van en met leraren die werkzaam zijn (geweest) in het voortgezet en universitair onderwijs, op lerarenopleidingen en bij verzorgingsinstellingen. De voorliggende versie heeft hun instemming.

Namens de secties Arabisch, Chinees, Duits, Engels, Frans, Italiaans, Russisch, Spaans en Turks van Levende Talen,

drs. J(udith) Richters

Voorzitter Levende Talen

Treasurer-General FIPLV (Fédération Internationale des Professeurs de Langues Vivantes)

met betrekking tot vraag 1

WAT IS DE ROL VAN HET VAK IN DE BOVENBOUW VAN HET VOORTGEZET ONDERWIJS?

Graag beginnen we met op te merken dat de aanduiding van de moderne vreemde talen in het kader van Curriculum.nu als 'Engels/mvt' niet onze eigen keuze is, maar opgelegd door Curriculum.nu. Hoewel wij beseffen dat Engels als kernvak en verplicht vak in het po een andere status heeft dan de overige mvt, willen wij benadrukken dat Engels ook 'gewoon' een moderne vreemde taal is.

In deze notitie bedoelen wij met (moderne) vreemde talen álle moderne vreemde talen die wettelijk aangeboden mogen worden (zie hieronder). Wij zijn overigens zeer tevreden met de aangepaste en nieuwe inhoud zoals Curriculum.nu voor de moderne vreemde talen voorstelt, zoals meertaligheid en taalbewustzijn.

Wij constateren dat Curriculum.nu niet het onderwijsstelsel ter discussie stelt. Wij zijn ons bewust van de bijzondere positie van Engels als kernvak, maar dit zal niet leiden tot stelselwijziging, laat staan stelselherziening.

De rol van vreemde talen in de (bovenbouw van) verschillende sectoren van het onderwijs is in de visiestukken van het ontwikkelteam en Levende Talen onzes inziens voldoende belicht. Daarom beperken wij ons hier tot het in herinnering roepen van wat voor ons uitgangspunt blijft: de inrichtingsvoorschriften conform het Inrichtingsbesluit WVO wvo, havo, mavo en vbo, zoals vastgelegd in artikel 21 en 22.

Vmbo:

- Het onderwijsprogramma in de eerste twee leerjaren aan een school voor mavo en een school voor vbo omvat tevens onderwijs in Franse taal of Duitse taal. Deze verplichting geldt niet voor leerlingen voor wie naar de verwachting van het bevoegd gezag het onderwijs in de basisberoepsgerichte leerweg als bedoeld in artikel 10b, eerste lid, van de wet het meest geschikt is.
- Het bevoegd gezag kan een leerling van een school als bedoeld in het eerste lid ontheffing verlenen van het volgen van onderwijs in Franse taal of Duitse taal indien de leerling onderwijs volgt in Spaanse taal, Arabische taal of Turkse taal.

Vwo en havo:

- Het onderwijsprogramma in de eerste drie leerjaren aan een school voor vwo en een school voor havo omvat tevens onderwijs in Franse taal en Duitse taal.

- Het bevoegd gezag kan een leerling van een school als bedoeld in het eerste lid ontheffing verlenen van het volgen van onderwijs in Franse taal of Duitse taal, indien de leerling onderwijs volgt in Spaanse taal, Russische taal, Italiaanse taal, Arabische taal, Turkse taal of, in het vwo, Chinese taal en cultuur.
- Daarnaast hebben havo- en vwo-scholen de ruimte zelf in de vrije ruimte eigen vakken op te nemen. Zo kan een school ervoor kiezen een vak als 'meertaligheid' of 'Nedersaksisch' vorm te geven en op het diploma te vermelden (artikel 26b, zevende lid, onderdeel d en artikel 26c, zesde lid, onderdeel d van het Inrichtingsbesluit WVO en het Nedersaksisch convenant).

De Europese Unie heeft als haar ambitie uitgesproken dat alle EU-burgers hun moedertaal plus twee andere talen kunnen spreken. Wij hechten eraan dat ook de voorstellen, die uiteindelijk voortkomen uit de ontwikkeling van de bovenbouw, leerlingen in staat stellen twee vreemde talen te leren naast de eigen thuistaal tot op een functioneel niveau. Dit past bij het dossier 'Internationalisering en Europa' waarin de Onderwijsraad stelt dat het 'de Nederlandse ambitie is dat op termijn minstens driekwart van jonge Nederlandse burgers twee vreemde talen spreekt op B1-niveau'.

met betrekking tot vraag 2

WELKE INHOUDELIJKE PUNTEN MOETEN BIJ HET UITWERKEN VAN DE BOUWSTENEN VOOR DE BOVENBOUW VAN HET VOORTGEZET ONDERWIJS AANDACHT KRIJGEN?

aandachtspunt 1

Formaliseer het Europees Referentiekader (ERK)

Wat de beheersing van moderne vreemde talen aangaat, ontstond reeds eind vorige eeuw Europees breed de behoefte om eenduidiger en transparanter om te gaan met niveaus van taalvaardigheid. Dat resulteerde in een uniform systeem om iemands taalvaardigheid te waarderen: het Europees Referentiekader (ERK), in 2001 gepubliceerd. Het heeft zich al lange tijd bewezen als doeltreffend middel om taalniveaus te beschrijven en te meten. In opdracht van de Raad van Europa is er jarenlang onderzoek gedaan naar het ERK en onlangs is er een nieuwe versie verschenen: *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Companion volume with new descriptors*. Het is een kader. Het beschrijft op transparante en toepassingsgerichte wijze wat je in een vreemde taal moet kunnen en hoe goed je dat moet kunnen om aan te tonen dat je een taal op een bepaald niveau – en het zijn er zes – beheerst. Hoe je tot die beheersing komt, staat eenieder vrij; doelen en inhouden voor een vijfjarige zullen anders zijn dan van een vijftienjarige leerling, aangezien de belevingswereld van allebei anders is, hun cognitieve vermogens verschillen, de wijze van leren en de toepassingsgebieden. Het ERK biedt ieder land in Europa (en ook vele landen buiten Europa, zoals Canada, die het ERK hebben overgenomen) vanuit een gemeenschappelijk kader ruimte om het ERK naar eigen context te vertalen en uit te werken. Voor Nederland is dat gebeurd in *Taalprofielen* (2004, vernieuwde versie 2015).

In 2007 heeft SLO in opdracht van OCW streefniveaus geformuleerd voor de vijf vaardigheden die volgens de eindexamenprogramma's moderne vreemde talen vmbo, havo en vwo getoetst moeten worden: lezen, kijken en luisteren, gesprekken voeren, spreken en schrijven. Die streefniveaus zijn gerelateerd aan het Europees Referentiekader en onveranderd opgenomen in de *Handreiking schoolexamens moderne vreemde talen havo/vwo. Duits, Engels, Frans* (Meijer & Fasoglio, 2007) en in de *Handreiking schoolexamen mvt vmbo* (SLO, 2016).

Ten tijde van het onderzoek in 2013 ontbrak het nog aan proefondervindelijk onderzoek; er waren geen empirische gegevens voorhanden die de niveau-inschattingen konden onderbouwen. Die kennis is er nu wel:

- In 2014 heeft Cito het ERK-niveau Engels, Duits en Frans onderzocht waarop een leerling aanspraak mag maken bij het behalen van het Centraal Examen leesvaardigheid en bij de Cito-toets kijk- en luistervaardigheid in vmbo, havo en vwo (Feskens et al., 2014).
- In hetzelfde jaar zijn SLO en Cito het schrijfvaardigheidsniveau van leerlingen bij Engels, Duits en Frans aan het eind van havo en vwo nagegaan (Fasoglio et al., 2014).
- In 2017 zijn gegevens beschikbaar gekomen over hoe leerlingen in de laatste klassen van vmbo, havo en vwo presteren wat hun gespreksvaardigheid aangaat. (Fasoglio & Tuin, 2017).

We beschikken nu dus over een compleet beeld van wat vmbo-, havo- en vwo-leerlingen Duits, Engels en Frans aan het eind van hun opleiding kunnen wat betreft lezen, kijken en luisteren, gesprekken voeren, spreken en schrijven. Enige uitzondering is schrijfvaardigheid op het vmbo, maar op grond van het onderzoek dat voor schrijfvaardigheid havo en vwo is uitgevoerd, denken we dat het verantwoord is zonder nader onderzoek ook niveaus voor schrijfvaardigheid voor de onderscheiden leerwegen in het vmbo toe te wijzen. Daarmee staat onzes inziens niets formele koppeling van het ERK aan de examenprogramma's van vmbo, havo en vwo meer in de weg. Argumenten die vóór een koppeling pleiten:

- De Onderwijsraad heeft in zijn advies *Naar hogere leerprestaties in het voortgezet onderwijs* in februari 2011 (p.13) al gepleit voor heldere doelen waar scholen aan zouden moeten voldoen om focus aan te brengen in het onderwijsprogramma. De raad zou 'referentieniveaus voor Engels willen toevoegen, gebaseerd op het Europees Referentiekader. Wanneer de referentieniveaus in het onderwijs gemeengoed worden, zal dit ertoe leiden dat scholen zich hier meer op zullen richten.'
- Leerlingen worden voor een vervolgstudie in het buitenland vaak eerst toegelaten als zij voldoen aan bepaalde voorwaarden wat hun taalvaardigheid betreft. Die voorwaarden zijn geformuleerd in termen van het ERK.
- Taleninstituten met internationaal erkende certificaten, zoals DELF/DALF voor Frans, Cambridge-, Anglia- en IELTS-certificaten voor Engels, de DELE-certificaten voor Spaans en de certificaten van het Goethe Instituut voor Duits, zijn gekoppeld aan het ERK. Instellingen als SLO en Nuffic worden steeds vaker benaderd met de vraag wat een eind-examencijfer voor een vreemde taal betekent in termen van dat ERK. Het verstrekken bij een diploma van een certificaat met daarop een aanduiding in termen van het ERK van het niveau waarop een leerling een taal beheerst, zou vervangend kunnen zijn voor de certificaten

van voornoemde instellingen. Dit zou van betekenis kunnen zijn voor alle leerlingen en niet alleen voor leerlingen van die scholen die ervoor kiezen om hun leerlingen een internationaal erkend ERK-certificaat te laten behalen. Bovendien brengt een schooleigen certificaat geen extra kosten met zich mee, zoals de bovengenoemde certificaten; die kunnen nu alleen opgebracht worden door ouders met voldoende financiële middelen.

- De wijze waarop de overheid nu met het ERK omgaat is ambigu. Het CvTE heeft jarenlang (tot 2015) in zijn opdrachtbrief aan Cito in termen van het ERK aangegeven op welk niveau de leesvaardigheid (alle moderne vreemde talen en alle niveaus) getoetst moet worden. Een dergelijke richtlijn ontbreekt voor de onderdelen die in het schoolexamen getoetst worden.
- Formalisering en verankering van het ERK geeft de mogelijkheid om elke leerling die in de onderbouw een vreemde taal geleerd heeft, maar die taal niet kiest in de tweede fase, toch een certificaat te laten behalen met een aanduiding van het door hem of haar bereikte niveau. Dat is niet alleen nuttige informatie voor de toekomstige werkgever maar zal de motivatie om talen te leren ook enorm bevorderen.
- Het blijkt moeilijk aan onze leden die de vreemde talen vertegenwoordigen uit te leggen dat er intussen wel formele wettelijke referentieniveaus voor taal en rekenen gelden, maar niet voor de moderne vreemde talen.
- Ook blijkt uit gesprekken met leden dat het als merkwaardig wordt ervaren dat de eindtermen en examenprogramma's mvt (op de vermelding van literatuur bij vwo na) voor havo en vwo identiek zijn, terwijl het ERK bij uitstek mogelijkheden biedt de verschillen in eisen aan te geven. Een meer sector-/profiel specifieke invulling met het oog op wat gewenst is voor succesvolle deelname aan vervolgopleidingen lijkt hen van belang en dwingt tot inhoudelijke keuzes.
- De handreikingen voor de schoolexamens moderne vreemde talen hanteren vastgestelde ERK-streefniveaus. Dit geldt ook voor het vmbo. Daarnaast zijn kerndoelen, tussendoelen vo en de kwalificatiestructuur van de BVE gekoppeld aan het ERK.
- Daarbij komt – zie ook aandachtspunt 2 – dat een zeven als eindcijfer voor een vreemde taal op de ene school niet dezelfde waarde heeft of in ieder geval hoeft te hebben als op een andere school. Immers, er zijn geen niveaus vastgesteld waarop leraren zich hoeven te richten. Dit zet de waarde van het diploma onder druk.

aandachtspunt 2

Ontwikkel een richtlijn voor het schoolexamen

Voor de formalisering en verankering van het ERK is niet alleen de koppeling aan het centraal examen (CE) van belang, maar ook de koppeling van het ERK aan het schoolexamen (SE). Scholen verschillen nu in de eisen die zij aan die onderdelen stellen. Ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan van onze vereniging in 2013 heeft het ministerie van OCW het financieel mogelijk gemaakt onderzoek te doen naar de effecten van de sturing op de discrepantie tussen de cijfers voor het schoolexamen en het centraal examen. Er deden 800 docenten aan mee. Die hebben zich ook uitgesproken over het centraal examen en het schoolexamen. Het onderzoek resulteerde onder meer in een aantal aanbevelingen. Een daarvan luidde dat er een praktische landelijke richtlijn zou moeten komen die (modernevreemdetaal)docenten helpt bij de invulling van het schoolexamen. Deze opvatting wordt gedeeld door twee derde van de taaldocenten in het onderzoek. Docenten willen duidelijkheid. Die richtlijn, zo stelt het betreffende onderzoeksrapport (Canton et al., 2013), kan gebaseerd worden op het ERK. Die richtlijn is er tot nu toe niet gekomen. Ook in het kader van kwaliteitsborging van schoolexamens is dit een ongewenste situatie. Voor de vaardigheden die in het SE getoetst worden, dienen prestatie-eisen in termen van het ERK te komen. Scholen moeten dan kunnen aantonen dat ze betrouwbare en valide toetsen op dat niveau hebben afgenomen. Nu mogen scholen hun eigen toetsen samenstellen, zelf het niveau daarvan bepalen, zelf bepalen welke vaardigheden getoetst worden (ook leesvaardigheid bijvoorbeeld), of en zo ja, (welke) *rubrics* worden gebruikt en welke weging van de vaardigheden ten opzichte van elkaar wordt gehanteerd. Een richtlijn per onderscheiden vaardigheid en per taal die refereert aan het ERK maakt in ieder geval duidelijk op welk niveau toetsen afgenomen moeten worden en biedt handreikingen in de vorm van tekstkenmerken (en *rubrics*, zie bijvoorbeeld: <http://www.erk.nl/leerling/Voorbeelden/Engels>) aan de hand waarvan de prestaties op die toetsen beoordeeld kunnen worden. Uiteraard stelt inrichting van het schoolexamen in voornoemde zin eisen aan de toerusting van de leraar. Zie in dit verband ook aandachtspunt 8.

aandachtspunt 3

Kom tot een evenwichtiger verdeling en weging van vaardigheden

Naast een richtlijn die de kwaliteit van het schoolexamen moet borgen, zou ook de verdeling van vaardigheden over het centraal examen en

het schoolexamen aandacht moeten krijgen en de weging van de afzonderlijke getoetste vaardigheden ten opzichte van elkaar. Niets staat een school in de huidige situatie in de weg om de leesvaardigheid ook in het SE te toetsen. Aanpassing van het examenprogramma en voorschriften voor de weging zouden de huidige eenzijdige gerichtheid op lezen moeten doorbreken. Daarmee zou tegemoet gekomen worden aan de veel gehoorde klacht – ook uit het hoger en wetenschappelijk onderwijs – dat de andere vaardigheden dan lezen (ook) in het modernevreemdetalen-onderwijs in het voortgezet onderwijs te weinig aan bod komen en daardoor te weinig aan de verwachtingen van degenen die vervolgstudies aanbieden voldoen.

Daarom zou in verband met een evenwichtiger verdeling van vaardigheden bij de ontwikkeling van de bovenbouw onderzocht moeten worden:

1. wat de mogelijkheden zijn om tot een andere verdeling van vaardigheden dan de huidige per opleiding te komen over het CE en SE;
2. of een leerling binnen een opleiding of een sector voor een taal voor alle vaardigheden op hetzelfde niveau moet presteren of dat dit per vaardigheid kan verschillen;
3. of een praktische opdracht in het CE soelaas biedt, dat wil zeggen een geïntegreerde opdracht waarbij een overall-beoordeling plaats vindt; aan de 50 procent dat het CE uitmaakt van het eindcijfer hoeft dan niet te worden getornd;
4. welke voor- en nadelen aan 1, 2 en 3 kleven; en
5. hoe aan die nadelen eventueel tegemoet gekomen kan worden.

Wat betreft de weging van vaardigheden zou moeten worden nagegaan of er maatwerk geboden zou kunnen worden (zie ook aandachtspunt 6). Bijvoorbeeld:

1. Moet de weging van de vaardigheden per opleiding dezelfde zijn? Moet leesvaardigheid op het vwo bijvoorbeeld even zwaar tellen als op het vmbo?
2. Moet binnen het havo/vwo de weging van de verschillende vaardigheden per profiel gelijk zijn?
3. Moet binnen het vmbo de weging van de verschillende vaardigheden per sector en leerweg hetzelfde zijn? Hierbij dient nadrukkelijk ook gekeken worden naar de aansluiting op het mvt-onderwijs in het mbo.

Overigens wijzen onze leden op de ongelijkheid in eindexamens tussen het reguliere onderwijs en de staatsexamens. Het centrale deel is weliswaar hetzelfde, maar naar hun oordeel zijn de eisen voor het mondeling van de mvt strenger en is de methode van toetsing achterhaald. Ook bij

niet-invoering van het nieuwe curriculum bevelen wij de minister aan deze ongelijkheid aan te pakken.

aandachtspunt 4

Waarborg ruimte voor scholen

Het nog niet beschikbaar zijn van antwoorden op bovenstaande vragen hoeft een formele koppeling van het ERK op zo kort mogelijke termijn aan de examenprogramma's van vmbo, havo en vwo niet in de weg te staan en staat op geen enkele wijze op gespannen voet met de ruimte die de overheid scholen wil bieden. De ontwikkelteams werken bouwstenen uit voor 70% van de onderwijstijd. Het is en blijft verder aan de overheid te bepalen wat tot de kern van het curriculum voor alle leerlingen hoort en wat aan de keuze van de school overgelaten kan worden. Er blijft daarmee ruimte (30%) voor scholen om hun schoolcurriculum in te vullen op basis van hun visie en hun leerlingen. Hierbij zien onze leden wel nadrukkelijk het gevaar van minder uren voor het mvt-onderwijs of het zelfs verdwijnen van een van de talen uit het vmbo-bb en vmbo-kb. Zij zien de 30% keuze voor de school daarom graag ingevuld met mvt-onderwijs. Hoe dan ook, binnen die ruimte van de scholen is wel richting en transparantie nodig om het civiel effect van het uiteindelijke diploma of het getuigschrift te kunnen waarborgen. Die richting kan het ERK bieden.

Onze leden zijn van oordeel dat er in het huidige onderwijs veel te veel getoetst wordt, al vanaf de laagste groepen van het basisonderwijs. Resultaat is misschien dat Nederlandse leerlingen aardig toetscompetent worden, maar dat is niet de missie van het onderwijs. Teveel summatief toetsen veroorzaakt stress bij de leerlingen en extra werkdruk bij de leraren. Wij pleiten voor betere toetsing, niet voor een cijfer of determinatie maar om feedback te geven op het leerproces. Hiermee kan de school ook ruimte creëren in haar curriculum.

aandachtspunt 5

Werk leerlijnen uit

Het ERK in zijn uitwerking in *Taalprofielen* (2015) biedt een heldere en praktische structuur om gestelde doelen te verwezenlijken. *Taalprofielen* beschrijft de ontwikkeling van modernevreemdetaalcompetenties in de vorm van concrete *can do-statements*: kernachtige uitspraken over wat iemand moet kunnen in een vreemde taal en hoe goed die dat moet kunnen. Deze uitspraken zijn in een zodanige volgorde geplaatst dat

ze per vaardigheid de ontwikkeling laten zien van een zeer elementaire tot een vergevorderde taalvaardigheid. Het ERK biedt door zijn aard en opzet een vertrekpunt voor het ontwikkelen van doorlopende leerlijnen en daarmee voor het bewerkstelligen van samenhang, zowel verticaal (binnen een school, tussen de ene groep/klas en de volgende) als horizontaal (tussen scholen en vervolgopleidingen).

In dit verband willen wij niet nalaten het volgende op te merken. Reeds is gesteld dat Engels een andere positie inneemt dan de andere moderne vreemde talen. Het is verplicht in het basisonderwijs. Daarbij kent het verschillende varianten, van EIBO tot en met tweetalig onderwijs waarbij tot 50 procent van de lestijd het Engels als voertaal in de klas mag worden gebruikt. Dit stelt eisen aan de toerusting van de docenten primair onderwijs en voortgezet onderwijs, hetgeen overigens ook geldt wanneer in het primair onderwijs andere vreemde talen geleerd worden. Het voortgezet onderwijs wordt geconfronteerd met een zeer heterogene instroom. Docenten Engels zouden dus nog meer dan andere docenten (na)geschoold moeten worden in hoe te differentiëren (zie aandachtspunt 8). Deze heterogene instroom in het vo heeft ook consequenties voor de te ontwikkelen leerlijn Engels.

Daarom zijn wij er voorstander van dat aan het eind van het basisonderwijs wordt beschreven en vastgelegd in termen van het ERK in hoeverre de betreffende leerling aan de gestelde eisen voldoet. Dat zou kunnen naar aanleiding van een toets, maar eerder wellicht nog in de vorm van een portfolio met een protocol voor hetgeen in het portfolio opgenomen moet worden. Overigens zouden alle leerlingen aan het eind van de onderbouw ook iets dergelijks moeten krijgen voor de andere geleerde vreemde taal, vergezeld van een diploma, getuigschrift of certificaat dat aan de toets of het portfolio gerelateerd is en waarop je het ERK-niveau per onderscheiden vaardigheid kunt aflezen.

aandachtspunt 6

Onderzoek het eerder afsluiten van vakken

Vroeg met Engels beginnen kan als voordeel hebben dat in het voortgezet onderwijs eerder het nagestreefde niveau wordt bereikt en dat dit vak niet pas in het examenjaar afgesloten hoeft te worden. Het is bekend (Huibregtse, 2001) dat leerlingen die een bepaald niveau hebben gehaald daaraan via reguliere lessen weinig toevoegen. Eerder een taal afsluiten – in dit geval Engels – geeft ruimte om een andere taal te kiezen of zich meer toe te leggen op een reeds gekozen taal. De beheersing van Engels zou onderhouden en verder verbeterd kunnen worden door

bij niet-taalvakken die taal als voertaal te gebruiken of door leerlingen Engelstalige bronnen te laten hanteren. Wij zouden bij de ontwikkeling van de bovenbouw graag zien dat scenario's worden onderzocht om vakken eerder af te sluiten – het hoeft niet alleen om Engels te gaan – en aan welke voorwaarden moet worden voldaan om vormen van onderwijs mogelijk te maken, waarbij lesinhoud en de taalkennis geïntegreerd worden aangebracht. Invoering van het ERK als niveauaanduiding zou dit makkelijker maken.

aandachtspunt 7

Herijk periodiek het talencurriculum

Als formalisering van het ERK heeft plaatsgevonden, is met het ERK en de uitwerking ervan in *Taalprofielen* (2015) een toekomstbestendige basis gelegd. Welke vormen van digitale communicatie en welke media na de huidige er ook komen en welke impact zij ook hebben op het leren van een vreemde taal of op de communicatie in een vreemde taal, er blijft een standaard nodig waaraan je kunt afmeten hoe vaardig iemand in een vreemde taal is dan wel zich ontwikkelt. Wanneer die standaard ook internationaal vergelijkbaar is, en dat is het geval bij het ERK, dan ligt ook de weg open voor een internationale oriëntatie. Die standaard wijzigt niet. Het is een blijvend model dat in zijn uitwerking voor de Nederlandse situatie (*Taalprofielen*) (constant) verfijnd en in zijn voorbeelden up to date gehouden kan worden. Eens in bijvoorbeeld vijf jaar zou kunnen worden nagegaan of er ontwikkelingen zijn die daartoe aanleiding geven. Die taak zou SLO op zich kunnen nemen. SLO, nu ook nauw betrokken bij het proces dat met Curriculum.nu in gang is gezet, kan nagaan of het curriculum voor talen nog voldoet aan de eisen van de tijd, met andere woorden, of met dat curriculum leerlingen een stevige basis wordt geboden voor hun kwalificatie, socialisatie en persoonlijke vorming.

aandachtspunt 8

Faciliteer professionalisering van talendocenten

De huidige stand van zaken is dat leraren in het po voor het onderwijs van een vreemde taal geen specifieke bevoegdheid hoeven te hebben en er op een pabo niet of ternauwernood voor worden opgeleid. Zo kan een student met een havodiploma waarop een 5 voor Engels staat, zonder enige vorm van scholing voor een po-klas komen te staan om daar Engels te geven. Ook worden in het kader van CLIL-onderwijs lessen

gegeven in een vreemde taal door personeel dat geen opleiding in de beheersing van die vreemde taal heeft gehad. Daarom dienen er eisen op het gebied van taalvaardigheid te worden gesteld aan iedereen die in een vreemde taal lesgeeft. Ook vanwege de veranderende inhoud van het mvt-curriculum (zoals beschreven in de bouwstenen, bijvoorbeeld creatieve vormen van taal en taalbewustzijn) moeten docenten alle gelegenheid krijgen zich te professionaliseren met betrekking tot die terreinen waarvoor zij zich niet of onvoldoende toegerust achten. Er zou een instantie moeten komen die deze professionalisering faciliteert en erop toeziet dat leraren vreemde talen aan de vereiste competenties voldoen en die actueel houden. Levende Talen heeft al de nodige ervaring opgedaan met het opzetten van een beroepsregister (Beroepsstandaarden en Registratie in het Talenonderwijs, 2006–2008). Dit op verzoek en met financiering van het ministerie van OCW. Levende Talen zou dit graag opnieuw oppakken, al dan niet in samenwerking met andere vakverenigingen die, net als Levende Talen, onderdeel uitmaken van de Federatie voor Onderwijsvakverenigingen in het vo (FvOV).

aandachtspunt 9

Bevorder, waar mogelijk, samenhang

In vorenstaande is al gewezen op de positie van Engels als een van de drie kernvakken. Met name met Nederlands zouden mogelijkheden moeten worden onderzocht om tot betere afstemming en samenwerking in de praktijk van het onderwijs te komen. Beide talen zijn immers voertalen in het tertiair onderwijs. Het kan dan gaan om het oefenen in academisch schrijven in het vwo, het ontwikkelen en hanteren van formats voor toetsing en het beoordelen van prestaties of de aanpak van interculturele competentie, waaronder literatuuronderwijs. Allemaal zaken die ook de andere vreemde talen ten goede kunnen komen en die bijdragen aan de verwezenlijking van de hoofddoelen van het onderwijs: kwalificatie, socialisatie en persoonsvorming. Om de leerlingen met voldoende literaire bagage toe te rusten zou bijvoorbeeld het literatuuronderwijs meer in samenhang kunnen worden aangeboden. Bij de uitwerking van de bovenbouw zou onderzocht moeten worden welke criteria van belang zijn bij de keuze voor Nederlandstalige en (al dan niet vertaalde) vreemdtalige teksten, zodanig dat binnen een literatuuronderwijsprogramma een leerlijn ontstaat die voornoemde doelen helpt bereiken. Teksten openen deuren naar andere culturen en dragen daarvoor bij aan de interculturele toerusting van leerlingen. Maar dat doen niet alleen teksten. Film, muziek, allerlei vormen van kunst en inzicht in

de geschiedenis van de landen waarvan de taal op school wordt onderwezen dragen ook bij aan interculturele competentie. Ze kunnen (geïntegreerd) aan bod komen, zowel binnen een taal als in combinatie met een andere taal of vakdiscipline.

Tot slot

Levende Talen zal graag een bijdrage leveren aan het dissemineren van de opbrengsten van Curriculum.nu voor de mvt door middel van scholingsbijeenkomsten, het verspreiden van goede voorbeelden en alle andere denkbare activiteiten die voortvloeien uit de activiteiten en producten van Curriculum.nu. Al dan niet in samenwerking met SLO, meesterschapsteam mvt en andere bij het mvt-onderwijs betrokkenen.

Literatuur

- Canton, J., Aler, T., Heemskerk, K., Westen, W. van der, Willemsen, K., Schut, K., & Lamé, M. (2013). *Effecten van sturing op discrepantie tussen de cijfers van het centraal examen en het schoolexamen bij de talen*. Utrecht: Levende Talen.
- Council of Europe. (2018). *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Companion volume with new descriptors*. Brussels: Auteur.
- Fasoglio, D., Beeker, A., Jong, K. de, Keuning, J., & Til, A. van. (2014). *ERK-niveau schrijfvaardigheid Engels, Duits en Frans*. Enschede: SLO.
- Fasoglio, D., & Tuin, D. (2017). *Eindniveau gespreksvaardigheid Engels in het voortgezet onderwijs*. Enschede: SLO.
- Fasoglio, D., Jong, K. de, Trimbos, B., Tuin, D., & Beeker, A. (2015). *Taalprofielen*. Enschede: SLO.
- Feskens, R., Keuning, J., Til, A. van, & Verheyen, R. (2014). *Prestatiestandaarden voor het ERK in het eindexamenjaar. Een internationaal ijkingsonderzoek*. Arnhem: Cito.
- Huibregtse, I. (2001). *Effecten en didactiek van tweetalig voortgezet onderwijs in Nederland*. Utrecht: W.C.C.
- Meijer, D., & Fasoglio, D. (2007). *Handreiking schoolexamens moderne vreemde talen havo/vwo. Duits, Engels, Frans*. Enschede: SLO. Te raadplegen via <<http://handreikingschoolexamen.slo.nl/engels-vmbo>>.
- Nederlandse Taalunie. (2008). *Gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor Moderne Vreemde Talen: Leren, Onderwijzen, Beoordelen*. Den Haag: Auteur.
- Onderwijsraad. (2018). Dossier 'Internationalisering en Europa'. Den Haag: Auteur. Geraadpleegd via <<https://www.onderwijsraad.nl/dossiers/internationalisering-en-europa/item134>>.